

واژه‌شناسی توصیفی آموزش

علیرضا یوسفی

آزمون Test

اصطلاح «آزمون» در اکثر کتاب‌های فارسی، ترجمه واژه «تست» است. در تعریف آزمون یا تست، آن را «ابزاری عینی و استاندارد شده برای اندازه‌گیری نمونه‌ای از رفتار یا ویژگی‌های انسان» در نظر می‌گیرند.

منظور از واژه «عینی» (objective) در تعریف آزمون یا تست این است که در تفسیر و نمره‌دهی نتایج آزمون، قضاوت و نظر شخصی آزماینده یا ممتحن دخالت ندارد. در آزمون یا تست، آزمودنی یا فراگیر خود فراهم کننده پاسخ سؤال نیست، آزمودنی یا فراگیر خود فراهم کننده پاسخ سؤال نیست، بلکه وی در جریان آزمون به انتخاب پاسخ سؤال نیست، بلکه وی در جریان آزمون به انتخاب گزینه‌هایی می‌پردازد که توسط معلم یا سازنده آزمون از قبل تدارک دیده شده و نحوه نمره‌گذاری آنها مشخص گردیده‌اند. برای فهم بیشتر واژه عینی، می‌توان آن را در مقابل واژه «ذهنی» (subjective) قرار داد. در مقولیه ارزیابی دانشجو (student assessment)، امتحاناتی نظیر امتحانات کتبی و یا شفاهی، در مقوله روش‌های ذهنی ارزیابی قرار می‌گیرند. در این روش‌ها، آزمودنی خود به تهیه پاسخ می‌پردازد و آن را به صورت مکتوب و یا شفاهی بیان می‌کند. چون در این روش‌ها، نظر آزماینده یا ممتحن در قضاوت و نمره‌گذاری و پاسخ‌ها مؤثر است، به آنها ذهنی اطلاق می‌شود.

منظور از واژه «استاندارد شده» در تعریف آزمون این است که این آزمون قبلاً در نمونه وسیعی اجرا شده است و شاخص‌های روان‌سنجی آن محاسبه گردیده و ضمناً سؤالات آن تحلیل شده و سؤالات نامناسب آن

حذف و روش‌های نمره‌گذاری و تفسیر نمرات آن مشخص شده است. بدیهی است آزمون‌هایی توسط استادان تهیه و در موسسات آموزشی اجرا می‌شود، به دلیل وقت‌گیر و پیر هزینه بودن فرایند استاندارد سازی، آزمون‌های استاندارد نیستند. استاندارد نبودن آزمون‌های پیشرفت تحصیلی که در مؤسسات آموزشی به کار گرفته می‌شود، ضعفی برای آنها محسوب نمی‌شود. غالباً اگر استادان آزمون‌های خود را با توصیف ارائه شده برای ساخت آزمون تهیه کنند، آزمون‌های آنان در مقام تجزیه و تحلیل‌های آماری نیز وضعیت خوبی خواهد داشت.

منظور از واژه «برای اندازه‌گیری نمونه‌ای از رفتار» این است که آزمون‌ها تمام رفتارهای یادگیری شده از اندازه‌گیری نمی‌کنند، بلکه نمونه کوچک و البته معرفی از رفتار را می‌سنجد. یعنی از هر قسمت از مطالب آموزش داده شده، تعداد سؤالاتی مطرح می‌شود که پاسخ‌گویی به آن تعداد سؤال، معرف کل یادگیری فراگیر خواهد بود.

آزمون‌های نرم مرجع (Norm Referenced)

آزمون‌هایی هستند که ملاک موفقیت در آزمون پس از انجام آزمون مشخص می‌شود. این ملاک موفقیت از عملکرد کل افراد آزمودنی حاصل می‌گردد. مثلاً، میانگین و انحراف معیار آزمون و نیز نرم‌های آن محاسبه می‌شود و تک تک آزمودنی‌ها با نرم‌های تعیین شده آزمون، که محصول عملکرد کل آزمودنی‌ها است، مقایسه می‌شوند و موقعیت آنها در آزمون مشخص می‌گردد.

آزمون کنکور نمونه روشنی از این نوع آزمون می‌باشد.

آزمون‌های ملاک مرجع (Criterion Referenced)

پیشنهاد این نوع از آزمون‌ها توسط صاحب‌نظرانی ارائه شده که بر محور بودن هدف‌های یادگیری تأکید فراوان داشتند. این صاحب‌نظران دیدگاهی را تحت عنوان «یادگیری در حد تسلط» (Mastery Learning) ارائه دادند و معتقد بودند که یادگیرندگان در هر درسی باید به حد قابل قبولی از هدف‌های آموزشی دست یابند.

از این رو، صاحب‌نظران پیشنهاد کردند که باید حداقلی از سؤالات توسط فراگیران پاسخ داده شود که تسلط آنها را به آن محتوای درسی نشان دهد. در این نوع آزمون، کارشناسان، قبل از برگزاری آزمون، با مشورت و همکاری یکدیگر، حدی را برای قبولی در آزمون با توجه به سؤالات تهیه شده مشخص می‌کنند. در این نوع آزمون‌ها، دسته‌بندی دانشجو هدف

نیست و پس از آزمون فراگیران که به حداقل نمره قبولی دست یافته‌اند به عنوان قبول مطرح می‌شوند و سایر فراگیران باید با مطالعه و کوشش در دفعات بعدی توفیق قبولی را پیدا کنند. آزمون تافل نمونه روشن آزمون‌های ملاک مرجع محسوب می‌شود. شایسته است که مؤسسات آموزشی و بویژه مؤسسات آموزشی پزشکی که ماهیتاً باید پاسخ‌گوی توانایی فارغ التحصیلان خود باشند، شیوه امتحانات خود را به سوی آزمون‌های ملاک مرجع سوق دهند. قابل ذکر است که ایده یادگیری در حد تسلط و تأکید بر کسب حداقل اهداف آموزشی مورد نیاز از سوی فراگیران که نهایتاً به پیدایی آزمون‌های ملاک مرجع انجامید، برخاسته از نهضتی بود تحت عنوان «پاسخ‌گویی تربیتی» (Educational Accountability) که در نیمه اول قرن بیستم رواج یافت و معتقد بود که مؤسسات آموزشی در قبال هزینه‌ای که مصرف می‌کنند باید به جامعه پاسخگو باشند.